

Uçurtma

LAETITIA COLOMBANI

UÇURTMA
LAETITIA COLOMBANI

Özgün Adı: Le Cerf-Volant

© Editions Grasset & Fasquelle, Le Cerf-Volant, 2021

© 2021 YAN PASAJ YAYINEVİ, İSTANBUL, TÜRKİYE

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

ISBN: 978-605-74632-7-2

Baskı: Ocak 2023

Çeviri: Gülşah Ercenk
Editör: Hevdan Sönmez
Redaksiyon: Gözde Sayınsoy
Son Okuma: Tuğçe Öznil Sarıkaya
Sayfa Tasarım: Bahadır Erşık
Kapak Tasarım: Füsun Turcan Elmasoğlu

Baskı: Ana Basın Yayın Gıda İnş. San. ve Tic. A.Ş.
Mahmutbey Mh. Devekaldırımı Cd. 2622 Sk.
Güven İş Merkezi No: 6/13 Bağcılar/İstanbul
Sertifika No: 52729

YAN PASAJ YAYINEVİ
Acıbadem Mh. Acıbadem Cd. 124/10
Kadıköy/İstanbul Sertifika No: 49450
info@yanpasaj.com
www.yanpasaj.com

Uçurtma

LAETITIA COLOMBANI

ÇEVİREN: GÜLŞAH ERCENK

YAN | PA
SAJ

Laetitia Colombani senaryo ve tiyatro yazarlığıyla birlikte film yönetmenliği ve oyunculuk da yapmaktadır. *À la Folie... Pas du Tout (Seviyor... Sevmiyor)* ve *Mes Stars et Moi (Yıldızlarım ve Ben)* isiminde iki uzun metrajlı film yazıp yönetti. Yazarın diğer kitapları *Saç Örgüsü 2020* ve *Kazananlar 2021* yıllarında yine Yan Pasaj Yayınevi tarafından yayımlandı.

Gülşah Ercenk 1991 yılında Hacettepe Üniversitesi Fransız Dili Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Cezayir Büyükelçiliğinde çevirmen, Paris Türk Büyükelçiliğinde büyükelçi sekreteri olarak çalıştı. Farklı yayınevlerine Fransızcadan Türkçeye kitaplar çevirdi. Hâlen Kanada'da yaşayan Ercenk, anaokulu öğretmenliğiyle birlikte çeviri yapmaya devam etmektedir.

*Jacques'a,
Thar ölu'nün çocuklarına,*

*Hayatını öğretmekle
geçiren anneme,*

*Gökyüzündeki uçurtmaların yanına
giden Dany'nin anısına,*

*“Önümden gitme, seni takip edemeyebilirim.
Arkamdan gelme, sana yol gösteremeyebilirim.
Yanımda yürü ve sadece dostum ol.”*

-ALBERT CAMUS

*“Acı büyüktür, ancak insan acıdan daha
büyüktür.”*

-RABINDRANATH TAGORE

Başlarken

*Mahabalipuram Köyü,
Kanchipuram Bölgesi,
Tamil Nadu, Hindistan*

Léna, karnında bir kelebek varmışçasına tuhaf bir hisle gözlerini açtı. Güneş Mahabalipuram'ın üzerine henüz doğmuştu. Okula bitişik kulübenin içi şimdiden cehennem gibi sıcaktı. Gün içinde sıcaklığın kırk dereceyi bulması bekleniyordu. Léna bir klima taktırmayı reddetmişti; mahalledeki hiçbir evde klima yoktu, kendi evi neden farklı olsundu? Basit bir vantilatör odadaki boğucu havayı dövüp duruyordu. Yakındaki denizden ağır bir nefes kokusu geliyordu. Kurutulmuş balık kokan pis bir nefesti sanki. Yeni öğretim yılı kurşun gibi ağır bir gökyüzünün altında, kavurucu bir sıcakla başlıyordu. Dünyanın bu bölgesinde böyleydi, okullar temmuz ayında açılıyordu.

Çocuklar birazdan geleceklerdi. Tam sekiz buçukta, gıcır gıcır üniformalarının içinde biraz ürkekçe kapıdan girecek, bahçeden geçip okulun yegâne sınıfını dolduracaklardı. Léna bugünü çok beklemişti, çok ümit etmişti, binlerce kez hayalini kurmuştu. Bu projeyi hayata geçirmek için harcamak zorunda kaldığı enerjiyi düşündü: Çılgınca, delice, sadece kendi iradesinden doğmuş bir projeydi bu. Bataklıkta açan bir lotus çiçeği gibi, bu sahil kentinin dışındaki kimsenin henüz köy olarak bile adlandırmadığı; atalardan kalma tapınaklar ile ineklerin, balıkçıların, hacıların ve binlerce insanın üst üste

yığıldığı bu yerde, Bengal Körfezi'nde, küçük okul çiçek açmıştı. Badanalı duvarları ve bahçesindeki tek büyük banyan ağacıyla hiç gösterişli olmayan okulun bu alçak gönüllülüğü, çevresiyle gayet iyi uyum sağlıyordu. Dışarıdan bakan biri okulun varlığının bir mucize olduğunu bilemezdi. Léna'nın mutlu olması, bu anı bir bayram, bir zafer, bir başarı olarak kutlaması gerekirdi.

Gelgelelim, yataktan kalkamıyordu. Bedeni kurşun gibi ağırdı. Gece, yine hayaletleri ona musallat olmuşlardı. Saatlerce yatağında dönüp durmuş, sonra geçmişle bugünün birbirine karıştığı hafif bir uykuya dalmıştı; rüyasında öğretmenlik yaptığı günleri, okulun ilk günü doldurduğu fişleri, kırtasiye malzemelerini, hazırladığı dersleri gördü. Uzun yaz tatillerinden sonra yeniden okula dönmenin telaşlı heyecanını seviyordu. Yepyeni ve pürüzsüz defter kapları, kurşun kalemler, şişkin karınlı yumuşacık deri kalemliklerin içindeki keçeli kalemler, tertemiz ajandalar, pırıl pırıl tahtalar içini tarifsiz bir sevinçle, sonsuza dek yeniden başlamanın o rahatlatıcı güveniyle dolduruyordu. Kendini evinde gibi hissetti okulun koridorlarında büyük bir hevesle koştururken. Mutluluk oradaydı; günlük yaşamın, düzeniyle ona değişmez ve korunaklı bir hayatı olduğu duygusunu veren küçücük anlarında gizliydi.

O hayatı ne kadar da uzaktı artık. Bu anıları hatırlamak Léna'yı, nasıl kurtulacağını bilmediği bir kaygı okyanusuna sürükledi. İçini bir kuşku kapladı. Burada, Hint Yarımadası'nın ücra bir köşesinde, evinden ışık yılı uzakta ne yapıyordu? Onu buraya, kendisini hiçbir şeyin beklemediği; yaşamın, halkının gelenekleri kadar sert ve şiddetli olduğu, adını dahi zar zor telaffuz edebildiği bu köye kaderin hangi oyunu getirmişti? Burada ne arıyordu? Hindistan, alışkanlıklarını olduğu kadar kanaatlerini de elinden almıştı. Bu yeni dünyada acısını

hafifleteceğini sanmıştı; insani bir girişimdi elbette, tıpkı çığının dalgalara engel olmak için denizin kıyısına kumdan şato yapar gibi, üzüntüsüne karşı zavallı bir set çekmeye çalışmıştı. Ne var ki bu set dayanmadı. Acısı onu burada da yakalamıştı, yazın nemli havadan sırlıklam olmuş giysileri gibi tenine yapıştıyordu. Etkisinden hiçbir şey kaybetmeden, okulun bu ilk günü, bütün şiddetiyle geri dönmüştü.

Yattığı yerden, birer birer gelmeye başlayan öğrencilerin ayak seslerini duyuyordu. Sabah erkenden kalkmışlardı, içleri kıpır kıpırdı. Bugünü hayatları boyunca hatırlayacaklardı. Neşe içinde itişip kakışarak bahçeye doluştular. Léna yerinden kıpırdayamıyordu. Böyle kaçtığı için kendine kızılıyordu. Onca mücadeleden sonra şimdi başarısız olamazdı. Olacak şey değildi. Projesini hayata geçirmek için çok büyük cesaret, sabır ve kararlılık göstermesi gerekmişti. Tüzükler çıkarmak, gerekli izinleri almak yetmemişti. Batılılara özgü saflığıyla; mahalle sakinlerinin, çocuklarına, toplumun o güne kadar kendilerinden esirgediği eğitimin verilmesinden çok mutlu olacaklarını ve çocuklarını hemen okula kaydedeceklerini düşünmüştü. Aileleri ikna etmek için bu kadar çaba harcamak zorunda kalacağını hiç tahmin etmemişti. Pirinç, mercimek ve *chapati** en büyük müttefikleriydi. Okulda çocuklarınızı besleyeceğim diye söz vermişti. Bu, genellikle çok kalabalık olan –köylerde kadınlar on-on iki çocuk doğuruyorlardı– ve karınlarını doyurmakta güçlük çeken aileleri ikna etmede bir hayli etkili olmuştu.

Bazı ailelerle çok sıkı pazarlık etmesi gerekmişti. “Biri- ni veririm ama öteki benimle kalacak,” demişti annelerden biri, kızlarını işaret ederek. Léna’nın bu sözlerin ardında yatan acı gerçeği anlaması güç olmamıştı. Burada çocuklar da

* Hindistan’da mayasız hamurdan yapılan geleneksel bir ekmek. (e.n.)

tıpkı yetişkinler gibi çalışıyorlardı, her biri aileleri için birer gelir kaynağıydılar. Pirinç değirmenlerinde, toz ve öğütücülerin gürültüsü içinde, dokuma atölyelerinde, tuğla fırınlarında, madenlerde, çiftliklerde; yasemin çiçeği, çay, kaju fıstığı tarlalarında; cam, kibrit, sigara fabrikalarında, pirinç tarlalarında, çöplüklerde çalışıyorlardı. Satıcılık, ayakkabı boyacılığı, dilencilik, bohçacılık, tarım işçiliği, taş kırıcılığı, çekçek sürücülüğü yapıyorlardı. Léna bunları teoride biliyor olsa da bütün boyutlarını kavraması için buraya yerleşmesi gerekmişti: Hindistan dünyanın en büyük çocuk iş gücü pazarıydı. Ülkenin kuzeyindeki Carpet Belt adlı bölgedeki halı fabrikalarında dokuma tezgâhlarına zincirlerle bağlanmış, bütün yıl günde yirmi saat çalıştırılan çocuklar hakkında yapılmış röportajları görmüştü. Toplumun en fakir katmanlarını öğüten modern kölelikti bu. İlk kurbanları da “Dokunulmazlar”* sınıfından olanlardı. Murdar olarak nitelendirilen “Dokunulmazlar”, ezelden beri, üstün olduğu söylenen diğer kastlar tarafından köle olarak çalıştırılıyordu. Anne babalarına en nankör işlerde yardım eden çocuklar için de durum farklı değildi. Léna, köydeki kulübelerin bir köşesinde şafaktan akşamın karanlığına kadar ince parmaklarıyla *beedie*** saran çocuklar görmüştü. Elbette yetkililer bu uygulamaları yalanlıyordu: Yasalara göre on dört yaşından küçük çocukların çalıştırılması yasaktı, ama aynı yasalar “aile şirketinde çalışan çocuklar için” hatırı sayılır bir istisnaya yer veriyordu. Kanundaki bu küçük madde, sömürülen çocukların büyük çoğunluğunu kapsıyordu. Bu birkaç satırlık madde, milyonlarca çocuğun geleceğini yok ediyordu. Kız çocukları bu sömürünün ilk kurbanlarıydı. Bütün gün evde kalıp kendilerinden küçük kardeşleriyle

* Dokunulmaz (diğer adıyla Parya, Dalit); dört tabakadan oluşan Hindistan kast sistemine dahil bile edilmeyen, aşağılanan en alt sınıftır. (e.n.)

** Coromandel abanoz yaprağına tütün sarılarak yapılan sigara. (e.n.)

ilgilenmek, yemek pişirmek, eve su-odun taşımak, temizlik yapmak, çamaşır-bulaşık yıkamak zorundaydılar.

* * *

Léna ailelerin inadını kırmayı başarmıştı. Onlarla olmayacak pazarlıklara girişmiş, maddi kayıplarını karşılamak üzere her aileye çocuklarının maaşlarına denk miktarda pirinç vereceğine yemin etmişti. Bir çocuğun geleceğine karşılık bir çuval pirinç önerirken yüzü hiç kızarmamıştı. Her yolu denemesi gerektiğini düşünüyordu. Eğitim için yürüttüğü savaşta her şey mübahtı. İnadından ve kararından asla vazgeçmedi. Ve işte bugün çocuklar buradaydılar.

Öğrenciler onu bahçede göremeyince endişelenmişlerdi, içlerinden bir tanesi perdeleri kapalı kulübeye yöneldi. Hepsi onun burada, hem ev hem de büro görevi gören okula bitişik bu kulübede oturduğunu biliyordu. Uyuyakaldığını zanneden çocuk kapısına vurup öğrendiği birkaç İngilizce kelimedenden birini haykırdı: “*School! School!*”^{*} Ve aniden bu haykırış bir çağrı, hayata bir övgü gibi geldi.

Léna bu kelimeyi iyi biliyordu. Hayatının yirmi yılını bu kelimeye vermişti. Hatırlayabildiği kadarıyla hiçbir zaman öğretmenlik dışında bir meslek hayal etmemişti. Küçükken hep, “Büyüyünce öğretmen olacağım,” diyordu. Bazıları bunun çok sıradan bir hayal olduğunu düşünebilir. Oysa mesleği onu alışılmış yolların dışına, Chennai ile Pondişeri arasında yer alan Tamil Nadu’nun bir köyünde, şu an yatmakta olduğu bu kulübeye kadar getirmişti. Üniversitedeki hocalarından biri, “Sende o kutsal ateş var,” demişti. Léna onca yıl öğretmenlik yaptıktan sonra başlardaki şevkinin ve enerjisinin

^{*} (İng.) Okul! Okul! (e.n.)

biraz eksildiğini kabul etse de inancı asla değişmemişti: Eğitimin bir kitle inşa silahı olduğuna sonuna kadar inanıyordu.

Jacques Prévert, “Çocuklar her şeye sahipler, ellerinden aldıklarımız dışında,” diye yazmıştı; bu cümle tıpkı bir mantra gibi, bütün bu yolculuk boyunca ona kılavuzluk etmişti. Léna, bu çocuklara ellerinden alınan şeyi geri verecek olan kişi olmak istiyordu. Bazen, o çocukların üniversiteye gittiklerini; mühendis, kimyager, doktor, öğretmen, muhasebeci yahut ziraat mühendisi olduklarını hayal ediyordu. Çok uzun bir süredir kendilerine yasaklanmış olan bu alanı yeniden ele geçirdiklerinde, köydeki herkese, “Bu çocuklara bakın! Bu çocuklar bir gün dünyayı yönetecekler ve o gün dünya çok daha iyi bir yer hâline gelecek, çünkü çok daha adil ve çok daha büyük olacak,” diyebilecekti. Bu düşüncede biraz saflık, çokça gurur vardı elbette ama sevgi de vardı; daha da önemlisi mesleğine duyduğu inanç vardı.

Çocuk “*School! School!*” diye bağırmaya devam ediyordu. Bu sözcük yoksulluğa bir başkaldırı gibiydi, Hindistan’ın binlerce yıllık kast sistemine savrulan ve toplumun kartlarını yeniden dağıtan bir tekmeydi âdeti. Bu sözcük bir vaatti, başka bir hayat için bir pasaporttu. Bir ümitten çok daha fazlasıydı: Bir kurtuluştu. Léna biliyordu ki bu çocuklar okulun kapısından içeri girdikleri andan, bu duvarların arasında buldukları dakikadan itibaren, hayat onlara düşman olmayı bırakacak ve yeni bir kesinlik kazanacaktı: Doğdukları yerin onları mahkûm ettiği kaderden kurtulmaları için tek şansları eğitimdi.

School. Bu sözcük kalbine bir ok gibi saplandı. Onu kendine getirip canlandırdı, geçmişin kaygılarını silip şimdiki ana döndürdü. Ayağa kalkmak için bu sözcükten güç aldı. Léna giyinip kulübeden dışarı çıkınca inanılmaz bir gösteriyle karşılaştı: Okulun bahçesini dolduran çok sayıda öğrenci banyan

ağacının etrafında oynuyorlardı. Kehribar gözleri, darmadağınık saçları ve dişsiz gülümsemeleriyle hepsi çok güzeldiler. Léna bu görüntüyü yakalamak, sonsuza kadar aklında tutmak istedi.

Küçük kız da buradaydı. Dimdik ve mağrur, bahçedeki gürültünün ve kargaşanın ortasında duruyordu. Diğer çocukların oyunlarına ve konuşmalarına katılmıyordu. Buradaydı sadece ve onun buradaki varlığı başlı başına şu son aylarda verdiği savaşı haklı çıkarıyordu. Léna onun yüzünü, örülmüş saçlarını, âdeta bir bayrak gibi taşıdığı okul önlüğünün içindeki ufak tefek bedenini inceledi. Bu önlük sadece bir kumaş parçasından ibaret değildi, bu önlük bir zaferdi. Bir başka kadının hayali, bugün birlikte gerçekleştirdikleri...

Léna çocuğa uzaktan eliyle işaret etti. Küçük kız çana yaklaşıp onu bütün gücüyle sallamaya başladı. Bu harekette enerjiden fazlası vardı; kendini ifade etmenin bir şekli, Léna'yı sarsacak şekilde geleceğe yeniden duyulan güven vardı. Çanın sesi sabahın masmavi gökyüzünde yankılandı. Oyunlar ve bağrıışmalar birdenbire kesildi. Öğrenciler duvarları beyaz badanalı sınıfa yöneldiler, kapıdan içeri girip yerdeki halıların üzerine oturdular, öğretmenlerinin kendilerine uzattığı kitap ve defterleri aldılar. Hepsi başlarını ona doğru çevirdi ve bir sessizlik oldu. Sinek uçsa duyulacak kadar yoğun bir sessizlikti bu. Léna karnındaki kelebeğin kanat çırpışlarının hızlandığını hissetti. Derin bir nefes aldı.

Ve ders başladı.

BİRİNCİ BÖLÜM

Plajdaki Küçük Kız